

Демко В.С.
викладач, аспірант
Мітков В.Б.
к. т. н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період року стратегічним баченням регламентовано, що Запорізький край – історико-культурна столиця південно-східного регіону України, екологічно безпечний, інвестиційно привабливий регіон, з високотехнологічними індустріальним та аграрним комплексами, високим освітньо-науковим потенціалом, з широким спектром курортно-туристичних послуг; ціль 3 «Запорізький край – регіон розвинутих сільських територій», ціль 4 «Запорізький край – регіон екологічної безпеки та збереження природних ресурсів»; серед завдань – розвиток малого і середнього підприємництва та розвиток внутрішнього туризму [1].

На необхідності нарощення туристично-рекреаційного потенціалу регіону наголошується в Стратегії соціально-економічного розвитку Запорізької області до 2027 року. У даному документі, зокрема, сформульовано наступні напрямки [2]:

- розвиток туристичних продуктів та мереж;
- туристична промоція області, підтримка інноваційних проектів, культурно-мистецьких заходів, що формують імідж регіону;
- просування історико-культурного туризму.

Зазначені стратегічні імперативи тісно корелюють з концепцією зеленого туризму. Ядром їх досягнення має бути стимулювання діяльності агросадиб, що є особливо важливим, враховуючи селоутворюючу та селоформуючу роль сільських домогосподарств, які являють собою ресурсну основу даного напрямку господарської діяльності. Водночас темпи розбудови зазначеної форми туризму є досить повільними, а сам процес практично не відслідковується регіональними статистичними органами. Так, аналіз соціально-економічного розвитку Запорізької області вказує на високий рівень тінізації бізнесу у сфері туризму. Статистичні дані не відповідають реальній інформації відносно обсягів туристичного потоку в області, а також кількості юридичних та фізичних осіб, які працюють у цій сфері. І хоча даний процес призводить до негативних соціально-економічних наслідків (недоотримання коштів у державний та місцевий бюджети, недофінансування інфраструктурних проектів тощо), відкритими залишається питання залучення юридичних та фізичних осіб до процесу регіонального розвитку. Їхня роль у формуванні дохідної та

витратної частин місцевих бюджетів мізерна, вони функціонують за умов «дикого ринку» чистої конкуренції.

Співробітництво регіональних територіальних громад з представниками бізнесу є перспективним напрямом діяльності малих громадських об'єднань і може використовуватися для розв'язання багатьох проблем, а також покращення якості послуг, що досягається завдяки масштабності заходу.

Таким чином, співробітництво територіальних громад, об'єднання ресурсної бази, консолідації управлінських та організаційних можливостей є важливою формою реалізації права на місцеве самоврядування, яке здатне не лише вирішувати найбільш гострі проблеми територіального розвитку спільними зусиллями, але і забезпечувати нову якість життя та розвитку громад. Розвиток економіки та залучення інвестицій, отримання додаткового фінансування до місцевих бюджетів територіальних громад є запорукою успішного функціонування громад. Але на сьогоднішній час виникає проблема отриманні достовірних даних, звітів з підприємницької діяльності в регіонах.

Обмеженість статистичних даних у визначенні проблем і перспектив розвитку ведення підприємницької діяльності в сфері зеленого туризму в Запорізькій області спонукала до проведення соціологічного експертного обстеження.

Метою обстеження є соціологічно-експертне дослідження туристичного потенціалу сільських територій, визначення стану, проблем і перспектив розвитку агросадиб у Запорізькій області, як основних суб'єктів економічної діяльності в сегменті зеленого туризму.

Із впровадженням реформи з децентралізації, розширенням повноважень об'єднаних територіальних громад помітно зросла потреба у розширенні підприємницької діяльності шляхом визначення агроспеціалізації території та впровадження поліфункціональності економіки в регіонах. Досвід об'єднаних територіальних громад засвідчив, що успішність їх функціонування залежить від якісного управлінського апарату та прозорості діяльності власників агропідприємств.

Тому у червні 2020 року було опитано 25 власників агросадиб та їхніх менеджерів вищої управлінської ланки, які здійснюють свою діяльність у регіоні. Визначено основні характеристики експертів, що відображають їхню професійну, емпіричну, вікову, гендерну та іншу особливість. Встановлено прибутковість бізнесу як важливу ознаку успішності економічної діяльності.

24,0 % експертів зазначили про збитковість своєї діяльності, 68,0 % – про періодичні прибутки. На цей аспект слід звертати увагу при розумінні ступеня критичної оцінки можливостей розвитку зеленого туризму в регіоні, а також ймовірних відмінностей між фактичними та декларованими фінансовими результатами діяльності. Незважаючи на анонімність опитування, частина експертів могла керуватись офіційними

звітними даними, у зв'язку з чим частка представників збиткових агросадиб є завищеною.

Більшість експертів має вищу освіту та досвід роботи в сфері зеленого туризму від 1 року. Емпіричні характеристики експертів є важливими, оскільки більший досвід супроводжується ширшими знаннями щодо проблем і можливостей розвитку зеленого туризму в регіоні.

Велику зацікавленість набули питання щодо сучасного стану діяльності агросадиб та найближчих перспектив їхнього розвитку. Відповіді на питання щодо *асортименту послуг* засвідчили переважну спеціалізацію агросадиб на ночівлі та роботі в особистому селянському господарстві. У той же час інша частина агросадиб зосереджує свою діяльність на виїзних екскурсіях, послугах SPA, культурно-мистецьких розвагах. Дуже незначна кількість агросадиб (48,0 %) надає послуги харчування та проводить розважальні заходи. З цього можна зробити висновок, що вузька спеціалізація надання послуг може бути причиною обмеження потенційних туристів та формування якісного туристичного продукту, який в сегменті зеленого туризму має бути комплексним – орієнтованим на задоволення потреб рекреації, відпочинку, пізнання, розвитку та виховання.

Усі експерти відзначили потребу збільшення переліку послуг зеленого туризму. 64,0 % зазначили, що вже мають відносно цього конкретні плани, 20,0 % – хочуть, але конкретних планів ще не мають, 16,0 % відзначили таку можливість залежно від обставин. Жоден експерт не відповів негативно на поставлене питання.

На тлі розуміння обмеженості асортименту послуг експерти визначили *найбільш перспективні види діяльності* для розвитку зеленого туризму: організація і проведення турів будь-якого змісту в сільських місцевостях – 36,0 %; діяльність агросадиб – 24,0 %; організація і проведення екологічних турів – 20,0 %; діяльність готелів у сільській місцевості – 20,0 %. У відповідях загострюється питання низької привабливості сільських територій регіону для туристів узагалі, що потребує їхньої промоції через організацію будь-яких турів, однак з перспективним акцентом на екологічний напрямок.

Окрім перспективності експерти визначали, які *напрями діяльності в зеленому туризмі слід розвивати в першу чергу* для Запорізької області. Відповіді підтвердили домінування рекреаційного туризму: 48,0 % експертів визначили його пріоритетним до розвитку, 24,0 % визначили в пріоритеті етнокультурний туризм, 16,0 % – господарницький (контакт з тваринами, можливість догляду за деревами, городиною), лише 4,0 % – ремісничий (практика різних ремесел). Висока частка пріоритету рекреаційного туризму вказує на залежність діяльності агросадиб від відпочинкових тенденцій біля водойм (моря, р. Дніпро). Разом з тим, етнокультурний туризм поки не викликає високого інтересу та може бути як вторинний напрямок за умов покращення якості рекреаційних послуг у сегменті зеленого туризму.

Таким чином, виявлення регіональних проблем і перспектив розвитку зеленого туризму за прикладом Запорізької області вказує на середовище «дикого ринку» чистої конкуренції. Така ситуація демотивує розвиток бізнесу з пошуком нішевої унікальності та формуванням комплексного туристичного продукту. Виходячи з поточної ситуації та враховуючи недоліки державного регулювання, необхідно реалізовувати ті заходи, які стануть каталізатором для зеленого туризму, активізувати потенціал диференціації послуг зеленого туризму з формуванням комплексного туристичного продукту для Запорізької області. З огляду на проблему індустріалізації Запорізької області додаткову привабливість може отримати екологічний напрямок (так званий туристичний продукт «low-carbon» [3]) – з пропозицією виїзних екоекскурсій та наданням в оренду еко транспорту (велосипедів, екоскутерів, електросамокатів тощо). Даний напрям у Запорізькій області переорієнтує сприйняття індустріалізованого регіону, у зв'язку з чим екологізований туристичний продукт може викликати високий інтерес.

Бібліографічний список:

1. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року : Рішення Запорізької обласної ради № 1 від 25.02.2016 року. URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/2264/strategiya-regionalnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti--na-period-do-2020-roku.html>
2. Стратегія соціально-економічного розвитку Запорізької області до 2027 року Рішення Запорізької обласної ради № 134 від 12.12.2019 року. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/48277/strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2027-roku.html>
3. Wang C. Discussion on the Quality of Green Tourism Services from the Viewpoint of Tourism Laws / Chengkuang Wang, Bi-Ru Lee, Gui-Lan Huang: Proceedings of the 2017 International Conference on Education, Culture and Social Development (ICECSD 2017). Education and Humanities Research (ASSEHR). 2017. Vol. 80. URL: (<https://doi.org/10.2991/icecsd-17.2017.54>)
4. Кальченко С.В., Демко В.С. Стратегічні напрямки розвитку туристичної галузі в Запорізькій області. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки). За ред. Л.В. Синяєвої. Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2019. №1. С. 121-128
5. Матвійчук Л.Ю. Регіональні особливості поширення зеленого туризму в Україні. *Економічні науки. Серія: Регіональна економіка*. 2014. № 11. С. 149–158.
6. Пасека С.Р., Демко В.С. Сільський зелений туризм як запорука розвитку сільських територій. *Вісник Черкаського університету. Серія: економічні науки*, 2017. № 4. С. 80-86
7. Пеньковський В.С. Державне регулювання розвитку сільського зеленого туризму з метою диверсифікації підприємницької діяльності. *Молодий вчений*, №6, 2015. С. 43-46.